

**TÜRKDİLLİ ÖLKƏLƏRİN
PARLAMENT ASSAMBLEYASININ
İZMİR BƏYANNAMƏSİ**

İzmir
2018

Bəyannamə

PS/DECL/001/FINAL

Türkdilli Ölkələrin Parlament Assambleyasının (TürkPA) 8-ci Plenar Sessiyası Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi, Qazaxıstan Respublikası Parlamenti, Qırğızıstan Respublikası Joqorku Keneşi və Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvlərinin iştirakı ilə 2018-ci ilin 21 noyabrın İzmirdə keçirilmişdir.

Parlament Assambleyası

- Parlamentlər arasında əməkdaşlığın gələcək dərinləşməsinə iradəsini *ifadə edərək* və bu baxımdan, Türkdilli Ölkələrin Parlament Assambleyasının yaradılması üzrə 21 noyabr 2008-ci il tarixli İstanbul Sazişi və TürkPA-nın əvvəlki bəyannamələrinə *istinad edərək*;
- Ortaq tarix, dil və mədəni bağlara əsaslanan Türkdilli ölkələr arasında sıx və çoxtərəfli əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsində parlamentlərin xüsusi rolunu *qeyd edərək*;
- Qardaş ölkələrin parlamentləri arasında qarşılıqlı fəaliyyətin üzv ölkələrin davamlı inkişafına töhfə verdiyini *ifadə edərək*;
- 2017-ci ilin 7-8 dekabr tarixlərində Bişkekdə keçirilmiş 7-ci Plenar Sessiyadan etibarən Assambleya çərçivəsində əməkdaşlığın diqqətəlayiq inkişafını *təqdir edərək*;
- Türkdilli ölkələr arasında hərtərəfli və dərinləşən əlaqələrin regionda və dünyada dialoqu gücləndirdiyi, sabitlik və təhlükəsizliyə töhfə verdiyindən *xəbərdar olaraq*;
- TürkPA üzvü ölkələr arasında praktiki nəticəyə yönəlmiş əməkdaşlığın inkişafının əhəmiyyətini və Türk əməkdaşlığı çərçivəsində təşəbbüslərə və öhdəliklərə qanunvericilik sahəsində dəstəyin təmin edilməsinin zəruriliyini *vurğulayaraq*;

- TürkPA-nın 10 illiyinin təşkilatın gələcək prioritet hədəflərini və Türk əməkdaşlığı səmərəliliyinin artırılmasına yönəlmiş vəzifələrini müəyyənləşdirmək üçün dönüş nöqtəsi olduğunu *vurğulayaraq*;
- Beynəlxalq hüququn normalarına və prinsiplərinə sadiqliyini, xüsusilə də suverenliyə, ərazi bütövlüyünə və beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədlərin toxunulmazlığına, daxili işlərə müdaxilə edilməməsinə hörmətini və dəstəyini *bir daha təsdiqləyərək*;
- Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının (Türk Şurası) yaradılması haqda Naxçıvan Sazişinin məqsəd və prinsiplərinə sadiqliyini yenidən təkrarlayaraq.

Aşağıdakıları bəyan edir:

1. TürkPA-nın Qırğızıstan sədrliyinin fəaliyyətini, xüsusilə, üzv ölkələr arasında iqtisadi, mədəni və sosial sahələrdə əməkdaşlığın dərinləşməsi, o cümlədən, üzv ölkələr arasında praktiki əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi məqsədilə ekspert potensialının toplanmasına istiqamətlənmiş yeni söylərini yüksək qiymətləndirir;
2. 8-11 oktyabr 2018-ci il tarixlərində Türkiyə Böyük Millət Məclisinin himayəsi altında keçirilən Avrasiya Ölkələri Parlament Sədrələrinin 3-cü Toplantısının uğurlu təşkilini yüksək qiymətləndirir və Avrasiya ölkələri arasında parlamentlərarası əlaqələrin ardıcıl inkişafından məmnunluq hissini qeyd edir, eləcə də Avrasiya Ölkələri Parlament Sədrələrinin 4-cü Toplantısının Qazaxıstanda keçirilməsini alqışlayır;
3. Türk əməkdaşlığının müvafiq sahələrində ümumi qanunvericilik məkanının formalaşdırılması öhdəliyini təsdiqləyir və üzv ölkələri milli qanunvericiliyə dair vahid məlumat bazasının yaradılması ilə bağlı işlərin aparılmasında və ekspertlərin iştirakı ilə model qanunların hazırlanması istiqamətində müzakirələrin aparılmasında fəal iştirak etməyə çağırır;
4. Üzv ölkələrin parlament aparatları arasında təcrübə mübadiləsi prosesini məmnuniyyətlə qeyd edir, və bu çərçivədə Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyənin parlament nümayəndə heyətlərinin Bakıya səfərini təşkil etdiyi üçün Azərbaycan Milli Məclisinə minnətdarlığını bildirir. 2-6 iyul 2018-ci il tarixlərində keçirilən təcrübə mübadiləsi zamanı milli qanunvericiliyin inkişafı ilə bağlı Milli Məclisin iş prinsipləri və təcrübələri yaxından öyrənilmişdir;
5. Azərbaycan Respublikasını müsəlman və Türk dünyasının ilk demokratik və dünyəvi dövləti olan Azərbaycan Demokratik Respublikasının qurulmasının 100 illiyi və eyni zamanda 21 sentyabr 2018-ci il tarixində Bakıda təntənəli iclasla qeyd olunmuş Azərbaycan Parlamentinin 100 illiyi münasibətilə təbrik edir;

6. Parlament Assambleyası Qırğızıstan Respublikasını Parlamentinin 80 illiyi münasibəti ilə təbrik edir və “Qırğızıstan Respublikası Joqorku Keneşinin 80 ili: qanunverici fəaliyyətin analizi və imkanları” adlı elmi-praktiki konfransın nəticələrini müsbət qiymətləndirir.
7. 2018-ci ilin 3-6 oktyabr tarixlərində Qırğızıstan Respublikası Joqorku Keneşinin ev sahibliyi ilə Bişkekdə keçirilmiş Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatının Parlament Assambleyasının (ATƏT PA) 17-ci Payız Sessiyasının nəticələrini yüksək qiymətləndirir və beynəlxalq səviyyədə TürkPA-nın tanınmasını artırmaq məqsədilə ATƏT PA və digər müvafiq parlamentlərarası təşkilatlarla əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsinin zəruriliyini təkrarlayır;
8. 2018-ci ilin 3 sentyabrında Qırğızıstan Respublikasının Çolpon-Ata şəhərində keçirilmiş Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının (Türk Şurası) Altıncı Sammitinin nəticələrini yüksək qiymətləndirir və Macarıstanın Türk Şurası və Beynəlxalq Türk Akademiyasındanda müşahidəçi statusunu əldə etməsi münasibəti ilə təbrik edir və Özbəkistan Prezidentinin Sammitdə rəsmi qonaq qismində iştirakını alqışlayır;
9. Türkdilli ölkələrin dövlət başçıları Şurasının “Türkdilli ölkələrin əməkdaşlıq təşkilatlarında islahatların aparılması haqda” Konseptual Yanaşmanın hazırlanması qərarını alqışlayır, hansı ki Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının 7-ci Sammitinin müzakirəsinə təqdim ediləcəkdir;
10. 8 fevral 2018-ci il tarixində TürkPA Katibliyində təşkil edilmiş TürkPA, Türk Şurası, TÜRKSOY, Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu, Beynəlxalq Türk Akademiyasının dördüncü Koordinasiya Toplantısının nəticələrini yüksək qiymətləndirir; TÜRKSOY, Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu, Beynəlxalq Türk Akademiyasının fəaliyyətindən məmnunluğunu bildirir və Türk əməkdaşlıq qurumları arasında qarşılıqlı əlaqələri daha da inkişaf etdirməyə çağırır;
11. Beynəlxalq müşahidə missiyasının fəaliyyətini qeyd edir və 11 aprel 2018-ci il tarixində keçirilmiş Azərbaycan Respublikasında prezident seçkilərinin nəticələrini, həmçinin, 24 iyun 2018-ci il tarixində Türkiyədə keçirilmiş erkən prezident və parlament seçkilərinin nəticələrini müsbət qiymətləndirir. Bu baxımdan, Assambleya Türk əməkdaşlığı çərçivəsində seçki müşahidələrinin ümumi standartları, prinsipləri və metodikasının formalaşmasına töhfə verən TürkPA-nın və Türk Şurasının müşahidə missiyalarının Azərbaycan və Türkiyədə keçirilən seçkilərdə birgə fəaliyyətini təqdir edir;

12. Kiprdə iki xalqın mövcud reallıqları, siyasi bərabərliyi və adanın onlara məxsusluğuna əsaslanan danışıqlar vasitəsilə qarşılıqlı şəkildə razılaşıdırılmış siyasi həllə ehtiyacı vurğulayırlar; və Kiprin türk əhalisinin dinc, təhlükəsiz və firavan gələcək istəkləri ilə güclü həmrəyliklərini ifadə edir.
13. Azərbaycan Respublikasının suverenliyi, ərazi bütövlüyü və beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədlərinin toxunulmaması prinsipləri əsasında Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin ən tez zamanda həllinin vacibliyini təkrar qeyd edir;
14. Terrorizmdən azad dünyanın əldə edilməsi naminə mübarizənin davam etdirilməsinin vacibliyini qeyd edən BMT Baş Assambleyasının 2017-ci il 7 dekabr tarixli A/RES/72/123 nömrəli və 2018-ci il 26 iyun tarixli A/RES/72/284 nömrəli Qətnamələrinə istinad edərək, 2018-ci ilin sentyabrın 28-də Nyu-Yorkda imzalanan "Terrorizmdən azad bir dünyaya nail olunması naminə kodeks"ə riayət edilməsinin əhəmiyyətini təsdiqləyir;
15. Terrorizmə qarşı mübarizənin vacibliyini vurğulayır və anti-terror qanunvericiliyinə birgə yanaşmanın inkişafında üzv dövlətlərin təşəbbüslərini müsbət qiymətləndirir.
16. Türkiyə tərəfindən təqdim edilmiş FETÖ haqqında məlumatı və onun 2016-cı ilin 15 iyul tarixindəki çevriliş cəhdində iştirakını qeydə alaraq. Üzv parlamentlər terrorizmin bütün formalarının qarşısının alınması üçün yaxından əməkdaşlıq edilməsində, konkret nəticələrin əldə olunması naminə qarşılıqlı hüquqi köməyə imkan yaradılmasına diqqət yetirilməsində, eləcə də terrorizmin maliyyələşməsinin qarşısının alınmasında razılığa gəlmişdir.
17. 2018-ci ilin 12 avqustunda Aktau şəhərində keçirilmiş 5-ci Xəzər Sammitinin nəticələrini yüksək qiymətləndirir və Türkdilli ölkələr arasında tranzit və nəqliyyat potensialının inkişafı üçün yeni perspektivlər açan Xəzərin Hüquqi Statusu haqqında Konvensiyanı imzaladıqları üçün Azərbaycan və Qazaxıstanı təbrik edir.
18. Üzv ölkələrdə dayanıqlı inkişafın əldə edilməsində enerji resurslarının əhəmiyyətini qeyd edir və beləliklə enerji sektorunda qarşılıqlı maraqlarına əsaslanan yeni layihələri vasitəsi ilə əməkdaşlıq və investisiyaya çağırır;
19. İqtisadi, sosial və mədəni əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsində, eləcə də üzv ölkələr arasında ticarət əlaqələrinin dərinləşdirilməsində qarşılıqlı əlaqələndirmənin genişləndirilməsinin vacibliyini qeyd edir, həmçinin, infrastrukturun inkişafı yönündə, eləcə də gömrük və prosedur harmonizasiyası layihələrinin milli və beynəlxalq səviyyədə dəstəklənməsi səylərin davam etdirilməsi öhdəliyini yenidən təsdiqləyir;

20. TÜRKSÖY-u 25 illik yubileyi münasibətilə təbrik edir və dünyada türkdilli xalqların mədəni ənənələrinin təbliği istiqamətində TÜRKSÖY tərəfindən görülən əhəmiyyətli işləri qiymətləndirir;
21. Üzv ölkələr arasında innovativ sahibkarlıq sahəsində əməkdaşlığın inkişafını alqışlayır və üzv ölkələrdə gömrük prosedurları və vergilərin sadələşdirilməsi daxil olmaqla, bu cür biznes fəaliyyəti üçün əlverişli investisiya mühiti yaratmağın zəruriliyini vurğulayır;
22. Üzv ölkələrin genetik modifikasiya olunmuş orqanizmlər (GMO) və tullantıların idarə edilməsi kimi sahələrdə ətraf mühit problemlərinin aradan qaldırılması və regional risklərin qiymətləndirilməsi istiqamətində səylərini yüksək qiymətləndirir və müvafiq birgə elmi metodların hazırlanmasında üzv ölkələrə dəstək verir;
23. Üzv ölkələri mətbuat və informasiya sahəsində əməkdaşlığını daha da inkişaf etdirilməsinə çağırır, eləcə də mümkün ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlıq naminə hüquqi çərçivənin qurulması istiqamətində bütün səyləri alqışlayır;
24. Dünya Köçəri Oyunlarının təsisçisi kimi Qırğızıstanın rolunu yüksək qiymətləndirir və 2-8 sentyabr 2018-ci il tarixlərində Üçüncü Dünya Köçəri Oyunlarının uğurla keçirilməsi münasibəti ilə Qırğızıstan Respublikasını təbrik edir, hansı ki, etno-tarixi idman növlərinin, sivilizasiyalararası və mədəniyyətlərarası dialoqun inkişafına tövhə vermişdir. Dördüncü Dünya Köçəri Oyunlarının 2020-ci ildə Türkiyədə keçirilməsi barədə Qırğızıstan Respublikası və Türkiyə Respublikasının qərarını alqışlayır;
25. Kino və animasiyanın Türk dünyasının mədəni irsinin əhəmiyyətli bir hissəsi olduğunu vurğulayaraq, üzv ölkələrin birgə kino və animasiya istehsalını təşviq etmək sahəsindəki əməkdaşlığını alqışlayır. Bundan başqa, 2018-ci il 13 sentyabr tarixində baş tutan Türk Kino Günlərinin keçirilməsində ev sahibliyi etdiyi üçün Qırğızıstan Respublikasına minnətdarlığını bildirir;
26. Üzv ölkələri Dünya EXPO-2025-in Bakıda keçirilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının təşəbüslərinə dəstək verməyə dəvət edirik.
27. Üzv ölkələri Qırğız Respublikasının BMT Təhlükəsizlik Şurasının 2027-2028-ci illər üçün qeyri-daimi üzvlüyü namizədliyinə dəstək verməyə dəvət edirik.
28. Qazaxıstanın BMT Təhlükəsizlik Şurasının 2017-2018-ci illər üzrə qeyri-daimi üzvlüyünü alqışlayırlar və BMT Təhlükəsizlik Şurasında Mərkəzi Asiya regionunu uğurla təmsil etməsində Qazaxıstanın nüvə silahsızlaşdırması, nüvə silahının yayılmaması və sülh diplomatiyası sahəsində effektiv rolu ilə bağlı məmnunluğunu ifadə edirlər;

29. Azərbaycan Respublikası tərəfindən 25-26 Oktyabr 2018-ci il tarixlərində dünya ictimaiyyətinin siyasi, iqtisadi, elmi və mədəni elitaları arasında qlobal dialoqun inkişaf etdirilməsi üçün platforma halına gələn VI Beynəlxalq Humanitar Forumunun təşkil edilməsini yüksək qiymətləndirir. Azərbaycan Respublikasının mövcud qlobal çağırışlara cavab verilməsinə, eləcə də multikulturalizm dəyərlərinin və mədəniyyətlərarası dialoqun inkişafına verdiyi töhfəni yüksək qiymətləndirir;
30. Qazaxıstan Respublikası tərəfindən 10-11 oktyabr 2018-ci il tarixlərində yeni nəsillər üçün münaqişəsiz gələcəyin təmin edilməsi naminə sülhməramlı dialoqun qorunması və təşviqinə əhəmiyyətli töhfə verən dünya və ənənəvi dinlərin VI Qurultayınının təşkil edilməsini yüksək qiymətləndirir;
31. Türk Dünyasının görkəmli şəxsiyyətlərinin yubileyləri - Maqjan Jumabayevin 125 illiyi, Qara Qarayevin 100 illiyi, Heydər Əliyevin 95 illiyi və Çingiz Aytmatovun anadan olmasının 90 illiyi münasibətilə təbrik edir;
32. Türkiyə Böyük Millət Məclisinin İzmirdə göstərdiyi səmimi qonaqpərvərliyi, eləcə də TürkPA-nın 8-ci Plenar Sessiyasının yüksək səviyyədə təşkilini təqdir edir;
33. 9-cu Plenar Sessiyanın 2019-cu ildə Azərbaycan Respublikasında keçirilməsini qərara almışdır.